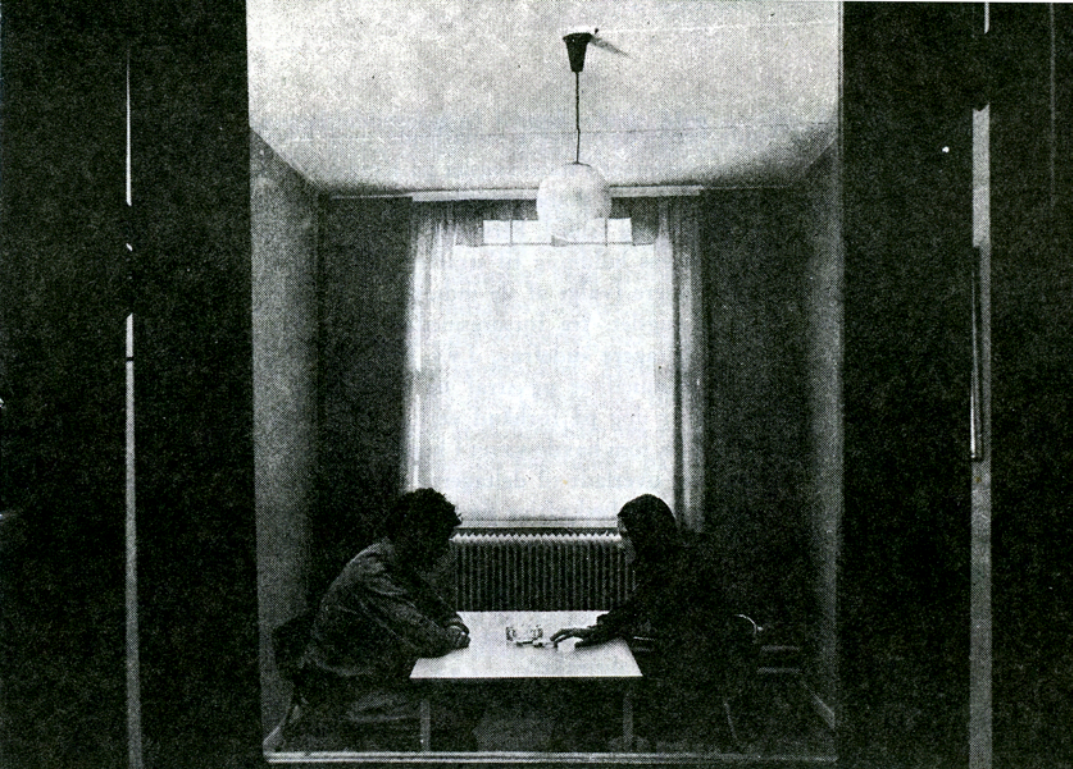

LØSLADT

Af journalist og producer
Poul Trier Pedersen
afdelingsleder
Else Holm,
Dansk Forsorgsselskab
Villy Kaspersen

En debatfilm om fængsel og frihed

Det føles måske lidt utilfredsstillende, at man ikke uden videre – i hvert fald ikke i alle tilfælde – kan se »hvem der er hvad« i debatfilmen *Løsladt*. – Hvem er fanger (eller som det hedder i det officielle fængsels- og forsorgssprog: indsatte), hvem er fængselsfunktionærer og forsorgsfolk, og hvem kommer udefra.

Men det er der en mening med. Det kan måske vise sig hensigtsmæssigt for filmens tilskuer, at han eller hun afskæres fra muligheden for straks at mobilisere sine fordomme, svarende til hvad man nu har hørt eller læst om f.eks. fængselsbetjente og kriminelle. – Men det hænger også sammen med den måde, filmen er lavet på.

I maj 1972 holdt fængselsvæsenet i samarbejde med Kortfilmrådet og Laterna Film et 5-dages seminar i statsfængslet på Kragsskovhede ved Frederikshavn. Seminarrets mål var at skabe grundlag for en debatfilm, der skulle beskæftige sig med fængsel og frihed, herunder straffedes tilbagevenden til samfundet og befolkningens holdning til straffede. Deltagerne i seminaret var ni indsatte straffasonere (valgt af de indsatte på Kragsskovhede), seks funktionærer fra statsfængslet, tre forsorgsmedarbejdere fra Dansk Forsorgsselskab samt otte deltagere »udefra«, d.v.s. folk, der ikke havde noget specielt kendskab til kriminalitet og straf og behandling af kriminelle. Nogle af disse gæster var dog på forhånd særlig interesseret i problemet, og andre havde pårørende, som havde været i konflikt med loven.

Det var i vidt omfang overladt til deltagerne på lige fod at blive enige om, hvilke emner man skulle beskæftige sig med, og efter nogle dages forløb fulgte man et forslag fra seminarrets og filmprojektets konsulenter, Bo Tendal, Knud Hauge og Poul Trier Pedersen, om ikke kun at snakke, men også give sig til at spille – d.v.s. at anvende psykodramaets form for gennem rollespil at gøre problemerne konkrete og virkelighedsnære, i stedet for hele tiden at tale generelt og abstrakt.

Resultatet blev den handlingsskitse, som vises i filmen *Løsladt* – uden at nogen af seminardeltagerne eller fængselsvæsenet har haft indflydelse på redigeringen af det omfattende grundmateriale fra seminaret. Spillet er udformet af deltagerne selv (nogle mere aktive end andre), og også rollebesætningen blev fastlagt gennem gruppediskussioner og beslutninger på seminaret. – Handlingsforløbet var iøvrigt ikke skitseret som en helhed, inden man begyndte at spille den første situation. Man lod forløbet i hver enkelt spilsituation være medbestemmende for, hvad den næste situation skulle være og rumme. Der var ikke tale om, at man holdt prøver på spillene, eller at man lavede omspil.

Efter seminaret er der foretaget en del supplerende filmoptagelser for at skabe illusion for tilskueren – for at vise de miljøer og omgivelser, som seminardeltagerne har haft i tankerne, da de formede deres spil over for

„LØSLADT“

En film af Poul Trier Pedersen	
Producent:	Kortfilmrådet med støtte fra Direktoratet for Fængselsvæsenet
Produceret hos:	Laterna Film A/S, 1972
Kamera:	Dirk Brüel
Tone:	Leif Jensen
Klipning:	Knud Hauge
Musik:	Cliff Richard
	»Sing a Song of Freedom«
Spilletid:	35 minutter

hinanden i fængselsbiblioteket på Kragsskovhede. Men samtlige de ord – replikker og kommentarer – der er anvendt i filmen, er optaget under seminaret.

Det var iøvrigt en forudsætning, klart aftalt mellem fængselsvæsenet, filmfolkene og seminardeltagerne, at man i denne film ikke ville og ikke skulle søge at skjule nogens identitet. Man afstod på forhånd fra ethvert forsøg på f.eks. at skjule de indsattes ansigter, selv om man forstod, at det kunne skabe ubehag (og det, der er værre), når nogen ville blive genkendt fra filmen. Alle accepterede synspunktet: Hvis man gennem en film vil være med til at afmystificere den kriminelles tilværelse og vilkår, opnår man præcis det modsatte ved at skildre ham fra ryggen eller gennem matte ruder eller hvad man i tidens løb har fundet på af mystificerede nødløsninger.

Dermed er det lige netop strejft, hvad filmens hensigt er. Hvad vil man med filmen? Hvad skal den bruges til? Mistroen lader sig dårligt skjule, hvordan man end formulerer spørgsmålet. – Seminardeltagerne spurgte også til formålet, da man samledes til det første møde, og for dem var det selvfølgelig også et spørgsmål om, hvad de selv skulle »bruges til«. Man blev ved den lejlighed stående ved følgende målsætning: Filmen skal give indsigt.

Andet og mere skal der heller ikke siges her. En debatfilm skulle helst kunne tale for sig selv – og sætte noget i gang uden hjælp af facitliste.

Poul Trier Pedersen

Når De ser en Wild - West film

er De Dem formentlig helt bevidst, at selv om de skildrede helte- og skurkeskikkelser måske nok er forekommet i virkeligheden, så levede dog hovedparten af befolkningen en mere normal og stilfærdig tilværelse. Lidt af det samme forbehold skal De tage, når De ser »Løsladt«, som ellers let kan opfattes som en bekræftelse på den fordomsfulde talemåde, at »har man en gang spist af blik tallerkener«.

De fremstillede typer er ingenlunde ukendte, men de udgør et absolut mindretal af de mennesker, som passerer gennem fængselsvæsenets institutioner. Filmen forbigår i tavshed den meget store gruppe, som ønsker at holde sig fri af kriminalitet fremover og går ind i et samarbejde med de positive kræfter i deres omgivelser, herunder også det hjælpeapparat Kriminalforsorgen i frihed kan stille til rådighed.

Filmens fremstilling af et alvorligt samfundsproblem i sin ekstreme form må ikke forlede Dem til at tro, at det er nytteløst at give støttetilbud til mennesker, der kommer i konflikt med straffeloven – heller ikke, når konflikten har været så omfattende, at det har medført ubetinget frihedsstraf. Kendsgerningen er, at af de ca. 700, der hvert år løslades fra landets statsfængsler til det storkøbenhavnske område, genindsættes »kun« 25 % for ny kriminalitet i løbet af den tilsynsperiode på 1 eller 2 år, der følger efter prøveløsladelsen.

Filmen bør i stedet få Dem til at overveje, om De og Deres omgangskreds akcepterer den tidligere straffede, eller om De med Deres tøvende og valne holdning til spørgsmålet medvirker til at befordre ham tilbage til det miljø, som han udmærket ved er farligt for ham, men hvor han i hvert fald er sikker på at være velkommen (bl.a. det i filmen skildrede værtshusmiljø).

Den bør også få Dem til at overveje, om de penge, der bruges på straffetlige reaktioner, anvendes rigtigt. Det koster 178 kr. om dagen at have en mand i et lukket fængsel, hvortil kommer de ekstra udgifter, der evt. er forbundet med at opretholde hans families tilværelse udenfor. Herefter overrasker det muligvis at høre, at der kun ofres 10 kr. om dagen til Den frie kriminalforsorgs forsøg på at forebygge, at det kommer så vidt som til afsoning.

Da filmen i det hele taget byder på meget få konkrete oplysninger, skal et par tal nævnes som illustration til kriminalitetsproblemets art og omfang.

Der anmeldes 300.000 forbrydelser om året i Danmark, heraf 290.000 ejendomsforbrydelser (tyveri, bedrageri o.l.). Ca. 10.000 personer årligt idømmes frihedsstraf, men godt 4.000 af dem gøres betingede, d.v.s. at straffuldbyrdelsen udsættes og bortfalder, såfremt den dømte ikke begår nye lovovertrædelser. I de fleste tilfælde er der knyttet tilsyn til en betin-

get dom, og i en del tilfælde også vilkår om, at den dømte skal underkaste sig behandling f.eks. mod alkoholmisbrug eller narkotikamisbrug, eller behandling af psykiske lidelser. Den frie kriminalforsorg fører for tiden tilsyn med 4.000 betinget dømte, hvoraf 70% er under 25 år. Langt den overvejende del af de betingede domme er ganske korte, 30 dage til 6 måneder.

Der sidder for tiden (foråret 1973) ca. 3.300 i landets fængsler, deraf 900 i varetægt, hvor de afventer deres dom. Kun 1/3 af de domme, der afsones, er på mere end 6 måneder. Når 2/3 af straffen, dog mindst 4 måneder, er udstået, kan den dømte prøveløslades, sædvanligvis mod at undergive sig tilsyn og eventuelt andre vilkår i lighed med dem, der anvendes ved betingede domme. For tiden er 2.400 prøveløsladte under tilsyn, hvoraf de 45% er under 25 år.

Else Holm

Nogle tanker og meninger om filmen »Løsladt« fra en tidligere indsat

Selv om det er nogle år siden, man selv har siddet inde, skal der ikke meget fantasi til at forestille sig de typer, der er repræsenteret i filmen, og der skal heller ikke ret lang tid til spekulation over, om filmen er god eller ej.

Som debatfilm for voksne mennesker, der ved noget om tingene, kan den være god – og dog, hvad skal man debattere. Det hele er jo så banalt. Den viser jo trods alt nogle typer, der ikke er repræsentative for fangeklientellet.

Det var en dejlig farvefilm, der viste det skønne landskab oppe nordpå, og der var nogle gode studieoptagelser, der perfekt viste, hvordan det er for nogle af dem, der bliver løsladt, men kunne man ikke have lirket noget virkelighedsnært og mere almengyldigt eller realistisk ind i filmen? Man forventede ikke nogen bedrøvelige beretninger, men en film om noget generelt for de fleste. Det, man så, var en lille gruppe af indsatte, der havde en ganske bestemt mening, eller rettere sagt et produkt af ganske utypiske fanger.

Det havde været rimeligere at vise en film, der viste hvordan det virkelig var for en mængde af de løsladte. En film, der viste hvor svært det var at komme tilbage tilsamfundet selvom man havde de bedste forudsætninger. Selvom man kommer ud fysisk, psykisk og ikke mindst økonomisk handicappet fra et selv nok så lille fængselsophold.

Det er nu engang sådan, at de fleste fanger sidder i lukkede anstalter. Vestre fængsel, Vridsløselille Statsfængsel, Herstedvester, Nyborg, Horsens. Typerne i filmen og deres opfattelse af tilværelsen findes, men det er som sagt de færreste. Og det er ikke så svært at forestille sig, hvordan filmen i

ukyndige hænder kan skabe en ganske farlig opfattelse af de indsatte.

Det farligste ved denne film er, at den fortier det vigtigste omkring løsladelsessituationen, nemlig nederlagene. Mennesker, der kommer ud fra et kortere eller længere anstaltsophold er både fysisk, psykisk og ikke mindst økonomisk handicappede, så der skal ikke megen modstand til, før det fører til ny kriminalitet.

Vi danskere er ikke så fordomsfrie, som vi går og tror, og som vi vil give os ud for.

Modstanden fra den første dag, man kommer ud, er ofte grunden til et tilbagefald. Modstanden fra de sociale institutioner, fra arbejdsgiverne når de får at vide, at det er en tidligere »forbryder«, de har ansat, modstanden fra naboer og bekendte der ved, at man har »siddet inde«, og sladderer, der rammer en selv og især ens familie.

Kære Børn! Så I, hvordan de fanger havde det. Så I, hvor dejligt det var. Ligesom på en højskole. Det var en ren feriekoloni.

Så I, hvad det første var han gjorde, da han kom ud? Han købte en flok bajere, og satte sig ned og drak dem på gaden!

Så I, at han ikke tog lige hjem til sin kone, men skulle hen til gutterne på værtshuset først! Og konen havde trods alt gjort det så hyggeligt og glædede sig til, at han skulle komme.

Så I, at han ikke var så svær at lokke til at gå på bræk allerede den første dag han kom hjem. Pengeskabsbræk!

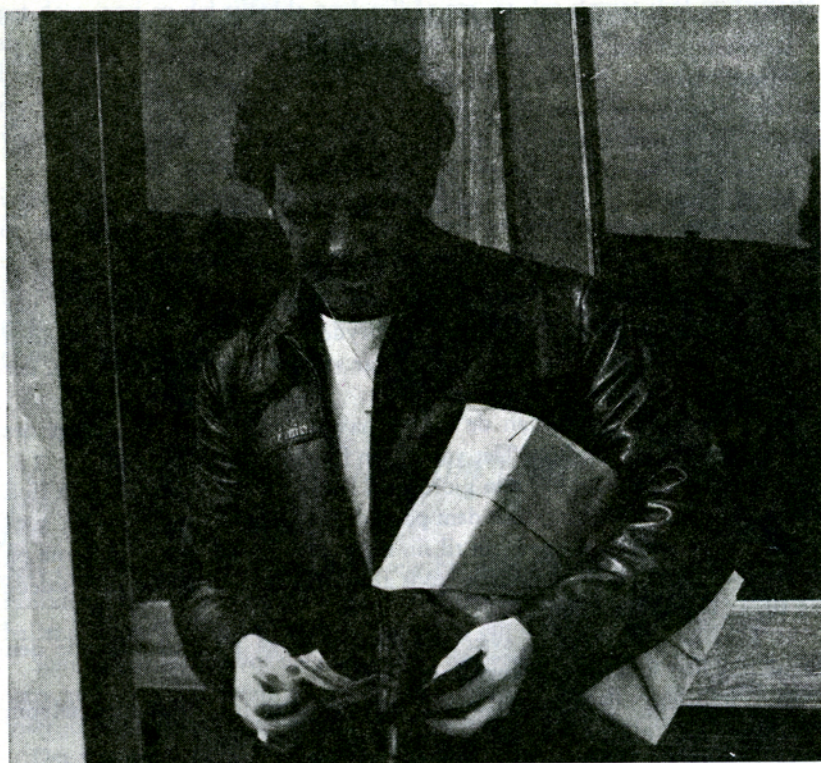
Så I, hvordan alle de indsatte var negative over for samfundet, selvom man gerne ville hjælpe dem. Hans far og mor, f.eks.

Så I, hvor ligeglade de var med at blive til gode og nyttige samfundsborgere igen. Kun interesserede i at komme ud at lave bræk, så de kunne komme på værtshus og blære sig med at tænde ild i 50-kronesedler . . .

Næe bette børn, de danske fanger har det for godt, og det kan ikke hjælpe noget at være gode ved dem, for de vil ikke selv. De vil kun nyde og ikke yde noget i samfundet, og dem skal vi betale for i dyre domme. Det koster os 240 mill. om året at have dem i fængslerne. Det eneste, der vil hjælpe, er at stramme tøjlerne. De skal ikke have det så godt i fængslerne. Det hjælper jo ikke spor. Straffen skal have en afskrækkende virkning!

Det er sagt, at filmens folk ikke skulle tage stilling til noget, men blot forelægge det, der var. Jeg synes, at man i højeste grad har taget stilling ved at lave en film på den måde. Man viser, hvordan 4-5 % af de indsatte er og deres syn på hele samfundets reaktion over for dem – hvad med at lave en film, hvor flere nuancer kommer frem. Ved at vise et så lille udsnit af fange- og løsladelsesopfattelserne, tager man i allerhøjeste grad stilling til noget.

Villy Kaspersen

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis til brug i forbindelse med forevisning af filmen. – Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor, Vestergade 27, 1456 København K, eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.